

Naročnina mesečno
25 Din, za inozem-
stvo 40 Din — ne-
deljska izdaja ce-
loletno 96 Din, za
inozemstvo 120 Din

Uredništvo je v
Kopitarjevi ul. 6/III

Telefoni uredništva: dnevna služba
2030, — nočna 2996, 2994 in 2050

SLOVENEK

Z nedeljsko prilogo »Ilustrirani Slovenec«

Ček, račun: Ljub-
ljana št. 10.650 in
10.349 za inzerate;
Sarajevo št. 7563,
Zagreb št. 39.011,
Praga-Dunaj 24.797

Uprava: Kopitar-
jeva b, telefon 2992

Izhaja vsak dan zjutraj, razen
ponedeljka in dneva po prazniku

„Na svojem mestu pravi mož“

K 25 letnici šolanja dr. Franciška Sedeja knezonadškola goriškega

Teško je človek biti, mož še teže
v nemoški, nečloveški dobi tej;
kdor pa, da mož in človek je, doseže,
ta vreden je živeti na vselej.

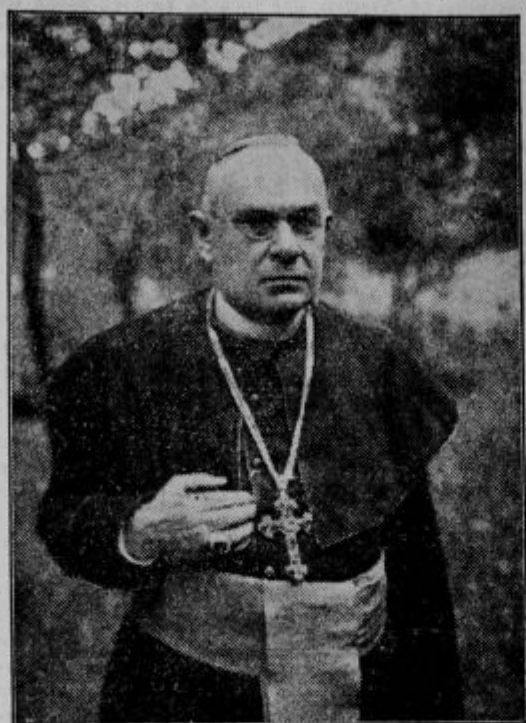
In mož Ti boš,
na svojem mestu pravi mož!

(S. Gregorčič: »Dr. Francišku Sedeju, knezu in
višjemu škofu goriškemu ob posvečenju in vme-
schenju.«)

In mož je bil, mož je in ostane. Gregorčič je pred 25 leti napovedal svojemu rojaku viharne čase, slutil je vojno vihar in zavrnil je razkrajajoč južni veter, ki danes razjeda Goriško, in vendar je neustrašeno napovedal: In mož Ti boš. Množice, ki so danes napolnile Gorico, ako jim stražarji niso zaprli poti, kakor se je zgodilo v Cerknem, ko je slavljenec v svojem rojstnem kraju bral zlato mašo, bodo hvalažno klicale: Mož si ostal. Iz naroda si zrastle in zvest si mu ostal, sramoval se nas nisi, ko si stopil na najvišje mesto; saj si danes najbolj srečen, ako moreš pohiteti med svoje Cerkljane. Slavlje, katerega malokdo doživi, ga je našlo sredi viharja, tudi njegovo telo je oslabiljeno po težki bolezni, ali on ne klone. Zvest je ostal svoji Cerkvi in svojemu ljudstvu do konca. Krepka je njegova volja, kakor gore, med katerimi mu je tekla zibelka, svetel njegov značaj kakor bistra Soča, čisto njegovo življenje kakor sneg njegovih planin. Zato pa se tudi najhujši sovražniki Cerkve in slovenskega ljudstva ustavijo pred njegovo osebo. »Saj vem, zakaj me preganjate,« je nekoč mirno nagovoril fašistične čete, ki so vdrli v njegovo stanovanje, »zato ker sem Slovenec.« Druge pregrehe ne najdemo na njem. Ob ti priprostosti in skoraj naveni iskrenosti, ki jo zmore le res umrjen in svet mož, so se razbili naklepi zavijanih četašev, ki so kar onemeli in vsi zmedeni odšli. Zato pa so ga tudi vzljubili furkanski duhovniki in njihovo ljudstvo, zato se mu je posrečilo ustvariti tako soglasje med verniki obeh narodnosti, ki ni več prišeljenim razgrajajem in bi ga radi z novimi metodami razbili.

Zgodovina šolanja Františka Sedeja, je zgodovina goriškega ljudstva v zadnjih 25 letih. Pomlad je šla skozi solčno Goriško, on je videl prve poganjke svojega in dela svojih somišljenikov. Videl je, kako so pokladali temelje kulturnim in gospodarskim gradbam ter solskih domov goriških Slovencev, videl je, kako si je narod z od ust odtrganimi novci postavil stroje, da bi mu dajali svežega katoliškega hrana, kako je ukažljivo ljudstvo hlastno srkalo poživiljajoče hrane v katoliških prosvetnih društvih in sam je hodil od vasi do vasi ter kot ljubitelj glasbe prisluškoval melodiozni ecilijanski pesmi, ki jo je uvedel v goriške cerkve. Mladina mu je bila pri srcu, skrbelo ga je, da ne bi zašla na krivca pola in prebni na miroval, dokler se ni uresničila njegova velika želja in ni vstalo na griču za Sv. Rokom krasno poslopje deškega semenišča.

Bilo je že poletje, vse je bilo v polnem cvetju, pa je prihrumela vojna viharja in razpršila nesrečno ljudstvo. Delil je z njim usodo kot begunec. Z njim se je vrnil na razva-

line. Bil je prepričan, da bo iz teh ruševin in moralne propasti vendar vzkliklo novo življenje, ker je poznal svoje ljudstvo in njegovo Boga. Kako čvrst in lahak je bil njegov karakter, kako zaupno je bilo njegovo oko predse, ko je med nepreglednimi množicami svoje duhovščine in svojih vernikov vodil procesijo s podobno svetlogorske kraljice na Sv. Goro!

Goriška je res ožvela. Ljudstvo se ni ustrašilo novih ertev. Raztrošeno strelivo je sejal smrt po poljih in jo še danes, toda obdelana polja zopet rodijo. Vzvelo je duhovno življenje, oživele so katoliške prosvetne organizacije, verske ustanove, katoliški tisk, Alojzijeve in gimnazije v semenišču je napolnila črna mladina. Toda dvignil se je zopet vihar in čredo razpršil. Sivolasi pasir kljubuje in se žalostno ozira za svojimi orticami, ki so morale v svet in so danes po večini brez dušne hrane. Kako se mu smili to ljudstvo, razpeteno po vsem svetu! In še teh, ki so ostali, ne puste k njemu, ko so prav danes tako potrebni tolažbe Križanega in iščejo zavetlišča pri svoji materi katoliški Cerkvi! — Njegove sečnice izganjajo in cerkve onečašajo, njegove ustanove posedajo in uničujejo (sirotišče in Alojzijeve), zatrla so katoliški tisk in razprostrili prosvetna društva ter katoliške gospodarske organizacije. Kako strošen je pogled na te razvaline! In vendar mož ne klone, čeprav so bili trenutki, ko se je čutil osamljenega. Nekaj čudovitega je na njem: V tej borbi se je skoraj pomladil, njegov duh je čvrst kot malokdaj poprej. To je moč pravice. On vedno upa, ker zaupa v pravično stvar in Boga. Danes, ko ve, da ima za seboj vse katoliški svet, je potolažen in bo lahko mirnejše stopil pred oltar, da se zahvali Vsemogočnemu za dosedanja pomoč v boju za cerkev in njegovo ljudstvo ter ga prosi za nadaljnjo.

Naš narod je imel srečo, da so v velikih časih vstali iz njega veliki možje. Tužna Istra je imela svojega Dobrilo, jugoslovanska misel je našla Strojmayerja in Jegliča, Gorica ndam je dala Mahniča in danes Sedeja. Zgodovina našega naroda je zgodovina naših cerkvenih knezov.

Vladika nadškof dr. Fr. Borgija Sedej se je rodil dne 10. oktobra 1854. leta v Cerknem na Goriškem, in sicer v častiljivi Anžigovčevi hiši, ki stoji baje že od leta 1665. Mladi Francisek je že v zgodnji mladosti kazal izredno nadarjenost, tako da je stric Jakob bodril očeta in mu v proroškem duhu prigovarjal: »Daj, daj fanta v šolo; bo še škof!«

In res, izpolnila se je želja dečku in sorodnikom, šel je v šolo, in izpolnila se je striceva proročba: postal je že pred 25 leti goriški nadškof.

Vpisali so ga v Gorici v normalno; bil je vse-skozi odlični dijak. Pomagal si je, kakor veliko slovenskih dijakov prejšnje dobe, s podporami: hrano je dobival pri oo. franciskanih na Kostanjevici.

Ko je l. 1872. z odliko dovršil 7. gimn. razred, je bil sprejet v bogoslovje in je v l. 1873. z odliko dovršil 8. gimn. razred, maturo in 1. letnik bogoslovja.

Po končanih bogoslovnih študijah je bil dne 26. avg. 1877. šele 23 let star, posvečen v duhovnika in je pel svojo novo mašo v domači cerkvi sv. Ane v Cerknem, kjer je ostal eno leto kaplan. Po kratki dobi kaplanovanja v Ševreljah ga je poslal tedanji nadškof Gollmayer v Avguštinaj na Dunaj, kjer je bil že l. 1883. leta promoviran za doktorja bogoslovja. Vrnil se je v Gorico in bil imenovan za profesorja bogoslovja.

Ko je pa odšel dvorni kaplan dr. Napotnik z Dunaja na svoje novo službeno mesto, je bil pozvan mladi profesor na dvor za kaplana in vodjo Avguštinaja. Domovina pa ga ni mogla pogrešati. Ko je prišel v Gorico za nadškola dr. Missia, ga je pozval domov ter ga imenoval za kanonika, stolnega župnika in profesorja bogoslovja. Vse te službe je vršil do leta 1906., ko je bil dne 20. februarja imenovan in 18. marca posvečen in vstoličen za goriškega nadškofa.

To odgovorno mesto je obdržal do danes in vodil svojo nadškofijo pač v najtežjih letih svetovnih homatij in jo vodi še danes v razmerah, ki zahtevajo v resnici močnega, božjega poslanca, kakršni je odlični vladika. Nobena dežela ni med vojno toliko trpela, kot naša Goriška, nobeni škofiji ni bil naložen tak križev pot, kot ga hodi njegova nadškofija še vedno. Tudi sam je moral zadeti križ in se umakniti leta 1914. v svoj domači kraj, odkoder je prišel pozneje v Stično in se smel in mogel vrniti v Gorico šele leta 1917.

Dne 26. avgusta 1927 je praznoval v Gorici svoj zlatomašniški jubilej, katerega se je udeležila skoro vsa duhovščina goriške nadškofije. Naslednji dan se je pa odpeljal v svoj rojstni kraj, kjer je ponovil ob veliki slavnosti domače župnije svoj zlatomašniški jubilej pri istem oltarju, pri katerem je daroval svojo prvo sv. daritev. 25. marca je preteklo 25 let njegovega škofijskega pastirovanja in praznuje te dni čil in čvrst svoj srebrni škof. jubilej. Vsa srca vdanih mu vernikov in nešteti prijateljev drhte v eni sami želji: Bog ga ohrani še mnogo let ljudstvu, ki ga v teh dneh ne bi moglo pogrešati!

Pravilnik o učiteljskih izpitih

Belgrad, 24. marca. AA. Na osnovi čl. 71 in 72 zakona o narodnih šolah z dne 5. decembra 1929 je minister za prosveto predpisal pravilnik o polaganju praktičnih učiteljskih izpitov. Pravico na polaganje izpita imajo samo učitelji, ki delujejo na šoli že 20 mesecev in ki niso služili več kot 4 leta ter nimajo trikrat zaporedoma slabe ocene svojega dela. Izpiti se polagajo od 1. oktobra do 15. maja na za to določenim učiteljskim. Za dravsko banovino sta določeni učiteljski v Ljubljani in Mariboru, za sasko banovino pa v Zagrebu, Gospiču in Pakracu. Minister za prosveto more po potrebi imenovati tudi več komisij za polaganje izpita na istem učiteljskem. Izpit morejo kandidati polagati največ dvakrat. Po pravilu bodo polagali učitelji izpit na moskem, učiteljice pa na ženskem učiteljskem.

Panevropska konferenca

Spričo nemške ofenzive - ne streljajmo preko cilja

Pariz, 24. marca. kk. Organizacijski odbor panevropske študijske komisije se je danes prvič sestel na Quai d'Orsayu. Na seji je uradno zastopanih 12 evropskih držav: Nemčija, Anglija, Španija, Danska, Finska, Francija, Grčija, Italija, Poljska, Portugalska, Švica in Češkoslovaška. Razen tega so bile pripuščene na zasedanje: Belgija, Norveška in Estonika kot opazovalke. Dočim se je večina vlad dala zastopati po svojih pariških diplomatskih zastopnikih, je vendar prišlo na konferenco pet zunanjih ministrov: Briand, Henderson, Zaleski, Motta in Munch. Briand, ki je ebiil soglasno izvoljen za predsednika, je otvoril zasedanje s kratkim nagovorom. Naglašal je pomen konferenčnega dela, delovne metode in delovnega programa. Pri tem bo treba upoštevati že predložene predloge kakor tudi gospodarske probleme, katere je evropski

Novi konzulati v Franciji

Belgrad, 24. marca. AA. Z ukazom Nj. Vel. kralja so postavljeni: Dušan Tajsich, tajnik poslanstva v Pragi v l. 6, za tajnika zunanega ministrstva v isti skupini in kategoriji; dr. Milan Dominković, tajnik poslanstva v Budimpešti v l. 6, za tajnika zunanega ministrstva v isti skupini in kategoriji; Sava Spasojevič, tajnik zunanega ministrstva v l. 6, za konzula v Lillu, v isti skupini in kategoriji; Dragan Božičević, tajnik zunanega ministrstva v l. 6, za konzula v Metzu v isti skupini in kategoriji.

Grof Karolyi v Rimu

Budimpešta, 24. marca. ž. Po poslužbenih vesteh je bil zunanji minister Madjarske, grof Karolyi včeraj popoldne sprejet od italijanskega kralja v avdienco. Po avdijenci je grof Karolyi obiskal zunanega ministra Grandija, nato je Grandi vrnil obisk Karolyi-ju. Nato je bil grof Karolyi na obisku pri predsedniku vlade Mussoliniju. Sestanek je trajal dalj časa. Italijanski kralj je odlikoval Karolyija s križem italijanske krone.

Madiarskega grofa Szapary-ja bodo rubili v M. Soboti

Čakovec, 24. marca. ž. Grof Szapary, bivši reški guverner in avstrijski konzul v Londonu, je prišel v nedeljo s svojo gospo soprogo v Mursko Sobotu. Njegov prihod je v zvezi z dražbo, ki se bo vršila v njegovem dvorcu. Občina namerava kupiti dvorec s parkom in še 9 juter grofovega imetja. Grof zahteva za kompleks 1.600.000 Din, ali tako, da obdrži fronto, ki leži ob cesti, zase. Z grofom sta prispela njegova pravna zastopnika z Dunaja dr. Bedek in Kastlmacher. Zvečer je bila seja občinskega sveta, ki ji je prisostvoval grof Szapary s svojima pravnima zastopnikoma.

Na rimski agrarni konferenci

Belgrad, 24. marca. AA. Na predlog trgovskega ministra in v zvezi s sklepom ministrskega sveta glede zastopstva naše države na rimski agrarni konferenci ter sporazumno s kmetijskim ministrom so postavljeni za člane naše delegacije: univ. prof. dr. Milan Todorović, nač. kmet. min. dr. Velimir Stojković, načelnik trgovinskega ministrstva Milovan Pilja, šef oddelka trgovinskega ministrstva dr. Milutin Bošković, direktor PAB. Avgust Ninčić, gen. direktor Privileg. izvozniske družbe Leo Gottlieb, upravnik glavne zveze srbskih poljedelskih zadrug Voja Gjorgjevič, predsednik delegacije bo min. dr. Oton Franges.

Kartel zopet podraži sladkor

Belgrad, 24. marca. ž. V tukajšnjih trgovskih krogih so z nezadovoljstvom sprejeli vest, da namerava sladkorni kartel radi novega davka na poslovni promet (3½%) povišati cene sladkorja za 10 par pri kg. Govori se celo o nekem delnem povišanju za 15 par pri kg. Podrobnosti o tej stvari še niso znane. Trgovska organizacija se pripravlja za intervencijo na merodajnem mestu.

Vode padajo

Belgrad, 24. marca. ž. Hidrotehnični oddelek gradbenega ministrstva je izdal tole poročilo o stanju glavnih rek dne 23. marca. Donava od Pasasau do Budimpešte narašča, od Bezdana do Zemuna vпада, Drava od Maribora do Dolnje Mi-holca narašča, od Osijeka dalje vпада, Tisa od Sente do Titlja vпада, Sava od Krškega do Siska narašča, od Jesenovca do Mitrovice vпада, od Sabca do Belgrada narašča.

Fašistična larsa

Trst, 24. marca. ž. Današnji listi so javili sklep društva »Julijskih in dalmatinskih prostovoljcev«, ki določa naslednje: Prostovoljci ogorčeni vsled manifestacij v Jugoslaviji, kjer so se drznili pristopovati cerkvenim opravilom s praporji Reke, Gore, Pulja in Trsta, protestirajo proti imperialističnim manifestacijam, ki so v kontrastu s katoliško vero. Da se onečašene italijanske zastave zopet posvetijo s cerkvenim obredom, sklicujejo vse Italijane, posebno župane iz Gorice, Trsta, Reke in Pulja, v katedralo sv. Justa, da prisostvujejo novi posvečitvi praporov. Listi dostavljajo sklepe dolge komentarje, v katerih zopet napadajo jugoslovanske škode in Vatikan. »Piccolo« trdi, da bi ga zadeva ne zanimala, ako bi bilo gotovo, da niso pri tej »bedasti politični igri sodelovali tudi škofje iz Julijske Krajine. List ugotavlja, da so se z okrožnico jugoslovanskih škofov motili politični odnosi med Jugoslavijo in Italijo. Vatikan molči. V Julijski Krajini ni prostora za jugoslovanske zastave. Potrebni so italijanske prebivalstva je pripeljal do vrhuna. Nikdo naj si ne dela iluzij: »V ugodnem trenutku si bo prebivalstvo znalo pridobiti popolno svobodo akcije, ki je danes neobhodno potrebna, da se enkrat za vselej napravi konec neumnemu političnemu spletakarju. List napada tudi cerkvene dostojanstvenike (primorske škofe), češ da bi je poleg vsega morali zavedati, da so tudi državni uradniki.

Tudi prefekti - četaši

Strupen govor tajnika Avenantija — »Slovinci - pastir i, so ljudje drugega reda« — »Novo geslo: Svinec!«

Trst, 24. marca. Goriška fašistična stranka je proslavila obletnico ustanovitve fašijev z velikim zborovanjem v Idriji, ki so se ga udeležili fašisti iz vse dežele. Udeleženci so najprej prisostvovali službi božji, pri kateri so pele male Italijanke. Nato se je vršilo zborovanje v Digičevi dvorani. Poleg fašističnega tajnika Avenantija so bili navzoči prefekt Tiengo, kvestor Modesti, prejšnji tajnik ing. Caccese in milični konzul Giorgio. Za domačim fašističnim tajnikom je povzel besedo pokrajinski fašistični tajnik Avenanti. Ta se je spomnil ubitega učitelja Sottosantija in ustreljenega carinika Rastelija. Nato je poudaril, da ni slučajno, da se kongres vrši v Idriji, to je v deželi, ki je nekad od Idrije do bližnjega Logatca tvorila deseto italiko pokrajino. Slovenci iredentizem ne obstoji, kajti danes ne priznavamo več »avtohtonega ljudstva« in ne njegovih pravic na to zemljo. Po mnenju nekaterih časopisnih mazačev onkraj mej, bi lahko bilo to ljudstvo avtohtono tudi na luni. Za nas pridenja politični svet z rimskimi legionarji in se nadaljuje z zmagovalci pri Vittorio Veneto. Drugo nič ne šteje: Sužnji, sužnji zemlje, ali pastirji, ki jih je gosposka naselila na italiski zemlji, so pač ljudje drugega reda, ki lahko dosežejo najvišjo čast s tem, da postanejo italijanski državljani, ali pa da se spet vrnejo k pastirstvu ali balkanski zemlji. Nato je tajnik Avenanti svečano izjavil, da je vse slovensko prebivalstvo razen 500 razgrajevan populnoma udano Italiji. Nekateri slovenski duhovniki se borijo proti nam s tem, da nam očitajo, da smo neumni. Vsi pa naj vedo, da smo verni in udani Kristusovi cerkvi in da ne potrebujemo nikakega verskega pouka od ljudi, ki pri-

hajajo iz Babelove dežele, države dvajsetih jezikov in 100 ver. Naša vera je gotovo boljša, kakor vera politikičujih slovenskih duhovnikov. Doba dobrega Italijana je po tržaškem procesu za vselej končana. Pravica in svinec. To je novo geslo; pravica za vse zveste italijanske državljane in svinec za vse izdajce, kateregakoli izvora. Naio je Avenanti se izjavil, da je skvadrist, to je četaš. Novi časi pa zahtevajo nove metode. Bedočnost je na strani močnejšega in pravičnejšega. Mi smo pravični in močni, torej je bodočnost naša. Nato je povzel besedo sam prefekt Tiengo in to je prvi primer, da prefekti govorijo na zborovanjih fašistične stranke. Izjavil je, da se povsem strinja z izvajanjem fašističnega tajnika. On pozna samo enega državljana in to je italijanski in država ne more razlikovati med Slovenci in Italijani, ker bi sicer njeno edinstvo trpelo. Vsi državljani so podvrženi istim zakonom in upravljati se morajo vsi po istih načelih. Ne strinja se s trditvijo g. Avenantija, češ da je med slovenskim ljudstvom, ki je popolnoma vdano Italiji, 500 upornežev. Končno je prefekt še poudaril, da je povzel besedo z izrecnim namenom, da potrdi Avenantijevi izjavi in odobri njegovo delovanje na Goriškem. Tudi on je skvadrist. Kajti skvadristem se bori iz ljubosti do domovine, iz ljubezni do pravice.

Milan, 24. marca. kk. Sodi se 4. namerava Vatikan v zadevi akcije jugoslovanskih škofov za slovensko manjšino v Italiji počakati na poročilo belgrajškega nuncija Pellegrinettiia, ki pride te dni v Rim.

Evropa pravi nemštvu: ne boš!

Francija odločno zahteva intervencijo Društva narodov - Kje je Mala antanta?

Diplomatični protesti se nadaljujejo

Berlin, 24. marca. AA. Zunanji minister dr. Curtius je sprejel poslanike Francije, Italije in Anglije in več poslanikov drugih zainteresiranih držav in jim pojasnil osnove nameravane carinske zveze med Nemčijo in Avstrijo. Dr. Curtius je zlasti poudarjal, da ta pogodba po naziranju nemške in avstrijske vlade ne nasprotuje mirovnim pogodbam in da ni v nasprotju z ženevskim protokolom o Avstriji. Kakor je znano, se je Avstrija s tem protokolom obvezala, da bo ohranila svojo suverenost tudi na gospodarskem področju.

Briand — krivi prerok

Pariz, 24. marca. fr. Que 3. marca t. l. je francoski zunanji minister takole zavrnil očitke desničarskih strank, ki so mu izpraševale vest, češ, da njegova panevropska iluzija edino ne podpira vsenemške načrte:

»Očitajo se mi je v vprašanju Anschlusa, da sem premalo realen. Reklo se mi je, da sem slep, da nič ne vidim in da bo mogoče že jutri Anschluss dovršena stvar. Mesec in leta so pretekla, Avstrija zadobiva čimdalje bolj zavest svoje narodne neodvisnosti. Polagoma je tudi ona našla svoje častno mesto v omizju narodov, ona seveda zahteva, kakor vsaka druga država potrebne pomoči, da se bo mogla svobodno razvijati v okvirju, ki se ji ga dale mirovne pogodbe. Takrat se mi je reklo, da pomeni Anschluss vojno nevarnost. Ta nevarnost je sedaj izgubila popolnoma, ali vsaj ne predstavlja več tiste ostrine, kakor pred dvema letoma. Če bi nevarnost Anschlusa res bila tako velika, bi bil danes že sklenjena stvar. Jaz sem se s tem vprašanjem bavil z veliko potrpežljivostjo. Porabil sem vsa diplomatska sredstva, ki so mi bila na razpolago, da zadevo razčistim in nevarnost odstranim. Posrečilo se mi je, ker danes čutim, da smem s ponosom reči pred vsem svetom, da se je to vprašanje v vsakem pogledu izboljšalo in omililo.

Francoski listi citirajo te izjave Brianda, ki so slovesno padle raz govorniškega tribuna francoskega parlamenta ravno tri tedne pred podpisom pogodbe, ki uvaja Anschluss in ki je spravila iz ravnoteže vso Evropo. Listi predstavljajo, da Briand sedaj gotovo globoko razmišlja o dalekovidnosti svoje politike in da najbrže obžaluje, da se je dne 3. marca pustil izvabiti na govorniško tribuno.

Ako ta pokret ne bo takoj ustavljen

Pariz, 24. marca. kk. Henderson je večeraj zvečer dospel v Pariz in bo imel danes pred začetkom seje organizacijskega odbora panevropske komisije z Briandom razgovor v nemško-avstrijskih dogovorih. »Excelsior« javlja, da bo Francija z vso odločnostjo zahtevala v Berlinu in na Dunaju, da se obe državi odločita načrtu carinske unije. »Petit Parisien« pristavlja, da se bo tej akciji pridružila tudi Italija, ki je sedaj ostala še nejasna, in seveda tudi mala antanta. Odločeni so celo, da ne bodo čakali do majskega zasedanja panevropske komisije, temveč da bodo takoj nastopili z grožnjo finančne in gospodarske vojne. »Matine« pa govori o tem, da Nemčija ve natančno, da ne more obstojati brez pomoči francoskega kapitala, hotela pa je pokazati, da ima sredstvo za pritisk proti mali antanti. S to dunajsko pogodbo bi bila namreč Češkoslovaška brez možnosti za rešitev v nezdigi, dočim bi bili Romunija in Jugoslavija s svojim žitom res srečni, če bi se mogli pridružiti tej dunajski pogodbi. »Times« obžaluje, da se sklenitev pogodbe ni odgodila do začetka pariških dogovorov, ker bi se tedaj lahko tudi čula mnenja ostalih držav. Kontroverza, ki bo sedaj nastala, ne bo mogla pospešiti dela prihodnje razorožitvene konference.

Pariz, 24. marca. AA. Francosko javno mnenje je zelo razburjeno zaradi nemško-avstrijskega carinskega sporazuma. Politični krogi menijo, da je to povzročila Nemčija, ki je po nepotrebnem sklenila ta sporazum v največji tajnosti. S tem je bil ustvarjen položaj, ki bi postal v predvojnem času nevaren. Sedaj pa obstoja organizacija, ki bo razpravljala o tem dogodku in sklepal, ali je sporazum v skladu z obveznostmi Avstrije do drugih držav. Vendar spor v tem vprašanju ne bo olajšal dela svetovne razorožitvene konference, ki se sestane drugo leto. Neprijetno je, da se je to zgodilo v trenutku, ko se je zdelo, da je francosko-italijanski pomorski dogovor izboljšal položaj v Evropi.

Pariz, 24. marca. AA. Casopise se živahno peča s carinsko zvezo med Avstrijo in Nemčijo. »Echo de Paris« pravi, da je bil s to pogodbo kršen red v Evropi. Obenem ni dvoma, da ji bodo sledile nove kršitve ako ta pokret takoj ne bo ustavljen. List sodi, da bi bilo najbolje, ako bi Francija ostala kredita, ki jih rabita Avstrija in Nemčija.

Tudi Amerika protestira

New York, 24. marca. kk. Državni departement odločno odklanja vsako izjavo o avstrijsko-nemškem carinskem dogovoru in je mnenja, da gre za čisto evropsko stvar. Samo, če bi se ugotovilo kršenje klavzule o največjih ugodnostih, ki jih ima Amerika v trgovinskih pogodbah z Nemčijo in Avstrijo, bi bilo pričakovati akcije iz Washingtona. Tudi trgovinsko ministrstvo je ostalo rezervirano. Listi pa komentirajo pogodbo neugodno.

Ceškoslovaška najbolj razburjena

Praga, 24. marca. kk. Dočim listi v splošnem nadaljujejo kampanjo proti nemško-avstrijski carinski pogodbi, priporočajo poslanik Mécir v »Narodni Politika« kot najboljšo sredstvo za obrambo proti grozeči gospodarski hegemoniji Nemčije in za njeno paraliziranje, da k avstrijsko-nemški carinski uniji pristopijo Francija, Poljska in Češkoslovaška. Vse te države skupaj bi bile naravnost idealna gospodarska tvorba. Francoski poslanik v Pragi je odpotoval v Pariz, da poroča tam o priskrbi stališču.

Moskva jubila

Moskva, 24. marca. kk. Nemško-avstrijska carinska zveza se v tukajšnjih listih ocenjuje kot dogodek največjega političnega pomena. Proti temu more Francija tem manj protestirati, ker sklepa Francija sama svoje vojaške zveze pod geslom regionalnih pogodb in sta Nemčija ter Avstrija s svojo pogodbo hodili po sledu Briandove evropske organizacije. Z ozirom na razvoj mednarodnih gospodarskih odnosov se listi v Moskvi prepričani, da bo carinska združitev okrepila pozicijo nemškega kapitalizma, kar bo zelo otežilo načrte francoskega imperializma.

Lepo napre po načrtu...

Dunaj, 24. marca. kk. Iz gospodarskih krogov doznava Vaš dopisnik, da je popolnoma verjetno, da se bo 1. julija odpovedala trgovinska pogodba z Madjarsko in Jugoslavijo in najbrže tudi s Češkoslovaško. Avstro-Nemška bo seveda zelo vplivala pri nadaljevanju trgovinskih pogajanj z

Germanška fronta

Belgrad, 25. marca.

Današnja »Politika« prinaša pod naslovom »K Anschlussu« uvodnik, v katerem med drugim piše:

Po skoraj soglasnih komentarjih evropskega tiska so nemški in avstrijski državni dokončali popolnoma nepričakovano akt, ki ni samo naperjen proti pravilnemu izvajanju mednarodnih pogodb, ampak tudi, kakor mislijo mnogi, proti njihovi ohranitvi.

Znano je, kako so se ekstremni elementi tako z ene kakor z druge strani ogrevali z idejo carinske uprave kot etapo k popolnemu »Anschlussu«, toda verovali so v uvidenost zmernih narodnih elementov, tako posebno v uvidenost odgovornih vlad na Dunaju in v Berlinu. Resnica je, da se je nedavno še govorilo, ko je bil še današnji nemški zunanji minister g. dr. Curtius nemški gospodarski minister, da kaže izvestno blagonaklonjenost ideji avstrijsko-nemške carinske unije; resnica je, ravno tako, da je bila čudna kritika bivšega avstrijskega kanclerja, sedanjega zun. ministra g. Schobra, »da sta Avstrija in Nemčija en narod in dve državi«, predmet mnogih komentarjev, pa je kljub temu objavljeni sporazum o carinski uniji izzval splošno konsternacijo. Verovali so uradnim in nedvoumnim izjavam avstrijskih državnikov, »da Avstrija na podlagi čl. 8 saintgermanske pogodbe ne bo prevzela nikakih obvez, ki bi jo dovedle v kakršnokoli odvisnost od kake druge države, in se je ravno tako verjelo tudi sličnim izjavam nemških državnikov. Danes se med tem vidi, da so na-

omenjenimi tremi državami. Nikakor pa ne bo prišlo do carinske vojne z eno ali drugo teh treh držav.

Avstrijski socialni demokratje — pangermanisti

Dunaj, 24. marca. AA. Socialno-demokratska stranka avstrijske republike je večeraj izglasovala resolucijo, v kateri pravi glede avstrijsko-nemške carinske unije med drugim to-le: Socialno-demokratska stranka avstrijske republike je že na dan rojstva republike branila stališče, da avstrijska republika sama zase ne predstavlja gospodarskega telesa, ki bi bilo sposobno za življenje, 12 let izkustev pa so to stališče le še podkrepila. Tudi vprašanje brezposelnosti se more rešiti samo tako, da postane Avstrija del večjega gospodarskega telesa. Iz teh razlogov socialno-demokratska stranka republike Avstrije pozdravlja poskus ustvaritve carinske unije med Nemčijo in Avstrijo in izjavlja, da bo najenergičneje podpirala ta poskus.

pri in uradni obiski avstrijskih in nemških odgovornih faktorjev stvarno imeli za cilj omogočitev izvedbe politike, katere sklenitev bi lahko imela za posledico težke mednarodne komplikacije. Res je, da se s strani kompetentnih avstrijsko-nemških krogov poskuša, da se predstavi ta sporazum kot izključno gospodarskega značaja, ki v nikakem slučaju ne žali interesov drugih evropskih držav. Med tem je veliko vprašanje, če ni med avstrijsko in nemško vlado zaključen sporazum izredne politične važnosti, ki globoko sega v interese drugih evropskih držav.

Toda, naj se kakršnikoli razlogi navajajo o prirodi tega avstrijsko-nemškega sporazuma, med katerimi so tudi taki, ki izgledajo v prvem trenutku opravičeni, ne smemo niti enega trenutka izpustiti z vida prvostne politične važnosti tega sporazuma. Gospodarsko zblizanje teh dveh narodov bi imelo za posledico tudi njihovo politično zblizanje. In mesto nemškega rajha in avstrijske republike bi v bližnji ali daljnji bodočnosti imeli pred seboj enotno germanško fronto kakor tudi enotno državo, katere ustvaritev bi iz temelja porušila politično ravnotežje, na katerem počiva Evropa od leta 1919.

Skoro splošno je prepričanje, da so evropske vlade in evropski narodi danes postavljani pred dejstvo napadov na mednarodne pogodbe in na svedčane obveze, dane Društvu narodov. Prepričani smo, da se bo morala ta institucija resno baviti s tem avstrijsko-nemškim sporazumom kot nevarnim korakom, naperjenim proti ohranitvi statusa quo v Evropi.

Zunanja politika Belgije

Kraljevina Belgija je leta 1830. t. j. pred 100 leti, ko se je ustanovila kot neodvisna evropska država, smatrala nevtralnost za najboljšo sredstvo samoohranbe in samoohrambe. Belgija leži namreč na križišču treh interesov: angleškega, nemškega in francoskega. Nevtralizacija tako izpostavljenih teritorijev ni torej samo garancija za neodvisnost dotične države, ampak nujna potreba za ohranitev miru. V tem smislu je Belgija zahtevala od vseh, da naj ji na skupnem dokumentu na slovesen način garantirajo neodvisnost, ona sama pa se je zavezala ostati za vedno nevtralna. Dokument nosi podpise Anglije, Avstro-Ogrske, Francije, Nemčije in Rusije. 100 let so podpisniki držali besedo in ljubosumno drug drugega nadzirali ter pazili na nedotakljivost male kraljevine, 100 let je Belgija uživala v svoji neodvisnosti mir ter si ustvarila blagostanje, ki so ji ga zavidali drugi evropski narodi. Kralj Leopold je v miru lahko izvedel svoje gigantske načrte in ustvaril Belgiji kolonialna posestva, ki so in bodo ostala neusahljiv vir njenega narodnega bogastva. Do leta 1914. Takrat je eden podpisnikov Nemčija samolastno in ošabno snedel besedo in deželo, ki že stoletje ni več mislila na vojne grozote, strmo glasila v strašno razdejaje, ki je skoroda uničilo vse pridobitve stoletnega mirnega dela in ustvarjanja.

Perspektiva, da tudi slovesno dana beseda ne drži v mednarodnih odnosih in da Belgiji zopet lahko preti nova nevarnost, je napotila 1919 belgijsko vlado, v kateri je sedel takrat socialist Vandervelde, da je sklenila s francosko vlado defenzivno pogodbo vojaškega značaja, ki naj bi avtomatično stonila v veljavo v slučaju da Nemčija ali Belgija ali Francija napade. Istočasno je Belgija pod pritiskom navedenih razmišljanj preklela svojo nevtralnost. Tako je nemški vpad za Belgijo 1924 zaključil 100letno poglavje v zgodovini Evrope, oslabil vero v mednarodno-pravne garancije za nevtralnost ter ponovno podrtal samoohrambo kot najbolj sigurno sredstvo za ohranitev neodvisnosti.

Pogodba iz leta 1919. je torej nekako instinktivna gesta, s katero se Belgija ni marala vreči v naročje svoje prijateljske sode, ... nekateri politiki so celo sanjali o popolni združitvi med Francijo in Belgijo..., ampak si je hotela zavarovati edino svojo neodvisnost proti novim nepredvidnim nevarnostim. To dvoje bo znal vsak poznavalec belgijskega značaja in svobodoljubla skrbno ločiti.

Odsihmal je bila vsa skrb belgijske zunanje politike posvečena dvema problemoma: 1. reparacijskih dajatvah Nemčije odškodnina za vojne poškodbe in 2. čimbolj utrditi neodvisnost še z novimi mirnimi razcijami. V tem so si edine vse evropske razcijami. V socialisti. Socialisti so se začeli zelo močan pokret, katerega cilj je izrazom imenovali »Proč od Parisa« in »Proč od Versaillesa« in se izražal Vandervelde. Našli so zanesli v to gibanje že mnogo več izrazito protifrancoskega duha, ker so v letih 1922 in 1925 neki nerazumljivi frankofili obziri razdražili flamski patriotizem in mu zadali na zunanjo neko protifrancosko (kulturno mišljeno) obeležje.

Pod vplivom teh dveh struj, internacionalističnega, katerega zastopajo socialisti in narodno-jezikovnega, katerega zagovarjajo katoliški Flamci, je oficielna Belgija z veliko vnemo delovala na tem, da se podpiše čimprej remski sporazum, poznan odslej v zgodovini pod imenom lokarnskega pakta. Lokarnski pakt so podpisali v Parizu 1925 Francija, Anglija, Italija, Amerika, Nemčija in Belgija. Belgija si je z Lokarnom pridobila pet porokov za svojo neodvisnost. Poleg Francije bodo v bodoče varovale njene meje še Anglija, Italija, Amerika in Nemčija. Prvi veliki cilj je dosežen, Belgija je zopet varna in za svojo varnost nikomur ni hvale dolžna. Vprašanje reparacij je bilo rešeno na najbolj ugoden način v Haagu lanskega leta, ko so vse velesile belgijskim zahtevam prisodile prioriteto nad vsemi drugimi.

Takoj po zadostitvi obeh poglavitnih ciljev belgijske zunanje politike, se kažejo znaki, da hoče Belgija svojo neodvisnost tudi pred zunanjim svetom demonstrirati. Tako so se 1. 1930 njeni zastopniki udeležili konference Skandinavskih držav v Oslo, kjer se je podpisala neke vrste carinska zveza med Švedsko, Norveško, Dansko, Nizozemsko in Belgijo. Tako je Belgija udeležena na gospodarskem polju v skupini, ki se giblje po vsem izven delokroga francoske politike.

V nadaljevanju iste politike, — poudarjamo, da ni protifrancoska, ampak izrazito belgijska, — so socialisti dne 20. dec. lanskega leta zahtevali, naj se vojaška pogodba, katero sta sklenili Francija in Belgija 1. 1919, enostavno prekliche, ker da ni več potrebna. Flamci zastopajo isto mnenje. Predsednik vlade Hymans je začetkom marca 1931 podal izjavo, v kateri je priznal, da je pogodba s Francijo vsebinsko vključena tudi v lokarnski pogodbi. Baš zato, ker si pogodbi ne nasprotujeta, je on mnenja, da zaenkrat ni treba razveljavljati zveze s Francijo. Svojo samostojnost v zunanji politiki je Belgija že pokazala, toda ona ne zanika svoje lojalnosti. To stališče morda Nemčiji ni prijetno, toda če pomislimo na leto 1914, je rekel minister, bomo razumeli, da poleg lokarnske pogodbe prijateljstvo z Francijo še vedno ohranja svojo vrednost.

Drobne vesti

Varšava, 24. marca. AA. Pat poroča: Maršal Pilsudski je večeraj zapustil Fundhal in se odpeljal na poljskem rušlucu.

Zagreb, 24. marca. ž. Znani hvarski katliški delavci don Jure Dušič, ki je bil pred enim mesecem operiran, je srečno preстал operacijo in je bil dovolj toliko, da more zapustiti bolnišnico.

Varšava, 24. marca. kk. Maršal Pilsudski je večeraj zapustil Madeiro in nastopil svoje sredstvo potovanje na krovu poljskega torpednega čolna.

Helsingfors, 24. marca. kk. Nova finska vlada, katero je sestavljal agrarec Sunila in kateri pripadajo tudi Švedi in napredne stranke, torej odločni nasprotniki lapovcev, je izdala večeraj svojo programno izjavo, v kateri se ostro odreka Lapovcev, proti katerim da je treba radi vpostavitve miru in reda ter svobode postopati ravno tako ostro, kakor proti komunistom.

Romunski kralj

Bukarešta, 21. marca 1931.

Nedavno je svetovno znani romunski zgodovinar in sedanji rektor bucareške univerze Miklavž Jorga napisal serijo zelo zanimivih informativnih člankov o sedanjem kralju Romunije Karolu II. ter o vlogi, katero igra v enem najbolj kritičnih trenutkov romunske zgodovine. Profesor Jorga, ki ni bil vedno pristaš sedanjega romunskega vladarja, piše sledeče:

»Svoje dni so naši romunski domači knezi ali vojvode bili v stalnem stiku s svojimi podložniki. Vedno so potovali po deželi okrog, kjer so se sami prepričali o potrebah in o željah naroda. To so stare in lepe romunske tradicije, ki so polagoma padle v nemar, ker se je razdalja med ljudstvom in vladarjem vedno bolj širila in poglabljala. Naš kralj Karol II. je očitno segel nazaj v davne čase in po zgledu velikih vojvod, svojih prednikov, si je tudi on stvil kot načelno nalogo, da hoče ostati v stalnih osebnih zvezah z vsemi plastmi svojega naroda. Romunsko ljudstvo je takoj razumelo svojega kralja in z javnim priznanjem potrdilo, kako mu nov način vladanja in novo razmerje med vladarjem in narodom uga-ja. Narod želi nazaj stare čase in davne navade. Samo v tem leži ključ za rešitev moderne Romunije.

Ugotovitve našega narodnega zgodovinarja niso samo zanimive, ampak so resnične. Kakršnakoli so bila čustva, s katerimi so razni deli romunskega naroda sprejeli vrnitev kralja Karola iz tujine, eno je gotovo in neovrgljivo, namreč, da si je s svojim neumornim delom in s svojim iskrenim sočustvovanjem z revnimi plastmi svojega naroda pridobil vsa ljudska srca. Ljudstvo razume samo jezik srca, politika je njemu tuja in ogabna.

Kralj Karol izvanredno veliko dela. To priznavajo vsi, ki imajo priliko delati ob njegovi strani. Ure in ure morajo delati ministri v kraljevem kabinetu, kar se že dolga desetletja ni več dogajalo. Gospodarska kriza je spravila iz ravnoteže tudi našo državo in kakor povsod je tudi pri nas imela globok vpliv na notranjo politiko, posebno še, ker je ustvarila razpoloženje za nezadovoljnost na eni, za nepoštenje na drugi strani. Vladar je hotel poseči osebno v državne posle in je dal sam inicijativo za vse važnejše reforme, ki so se zadnje mesece izvršile. Navedimo samo nekaj primerov iz kraljevega življenja. Ko sta bucareška lista »Dinaceata« in »Universul« priobčila obširno anketo o strašnih socialnih razmerah, ki vladajo v bucareških predmestjih, se je kralj takoj zavezal za stvar, poslal živila in denarno pomoč najrevnejšim družinam. Tudi svojim osebnim zdravnikom je dal nalog, da morajo biti stalno na razpolago revnim bolnikom iz navedenih predmestij.

Ob priliki zadnje katastrofalne poudonji v Dobrudzi so napol zmrznjene vode zagnile kelo Valeso ob Črnem morju. Ker so vode valile s seboj velike ploskve ledu, je bil vsak dostop nemogoč, ljudstvo se ni moglo rešiti, niti ni bilo mogoče poslati najnujnejša zdravlila in živila. Ko je kralj zvedel za ta položaj, je poslal svoje adjutante s strogim nalogom, da naj za vsako ceno osebno prinesejo živila in zdravlila ogroženi naselbini. Ko se je častnikom po mukepolnem trudu posrečilo prebresti skozi plavajoče ledene ploskve in ko je napol obupano ljudstvo zvedelo, odkod prihaja pomoč, je od hvaležnosti plakalo.

Kralj večkrat obišče revna predmestja in podeželska selišča ter se razgovarja z ljudstvom, kakor jugoslovanski kralj, s katerim ima veliko sličnih značajnih potez. Ravno tako kralj Karol tudi rad nadzira upravo. Ne samo, da on osebno predela z resornimi ministri vsak važnejši zakon, on se rad nenapovedano pojavlja v podeželskih uradih politične in sodnijske državne službe. Znano je, kako je nedavno še prišel v neki davčni urad, si pustil prinesiti vse knjige in predložiti vse nerešene akte. Ob tej priliki je spoznal, da davčni organi pretrdo postopajo z ljudstvom in se čestokrat prav nič ne ozirajo na upravičene pritožbe in prošnje itak že obremenjenih kmetov. Na podlagi tega izkustva je dal najstrožje naredbe davčni upravi ter eksemplarično kaznoval nemarne in neusmiljene uradnike. Rad zahaja tudi v šole, da se osebno prepriča o napredku mladega naraščanja, posebno pa o lojalnosti in delavnosti učiteljskega osebja. Danes se lahko reče, da je položaj v deželi tak, da po vseh uradih s strahom čakajo, če se morebiti ne bo naenkrat pojavil kralj na tajnem inspekcijskem potovanju. Ta negotovost je zelo poživila delavnost državnih uradov, med narodom pa je ustvarila globoko zaupanje do vladarja.

Težko je prorokovati, kakšna bo politična bodočnost Romunije. Stranke same se še niso dvignile do tistega visokega pojmovanja svojih dolžnosti, ki bi jih usposobilo, da vodijo romunski narod skozi nevarno dobo sedanje krize. Sicer se dosti govori o nadarjenih politikih, ki so še takorekoč v rezervi. Eno je gotovo — in to mora navdati vsakega romunskega patriota z veseljem — namreč da ima Romunija kralja, ki bo držal narod, če bi se tudi vse okrog njega majalo.

R. Damjanesko.

Drevi ob 8 25. marca
proslavimo v opernem gledališču
NAŠE MATERE

Dunajska vremenska napoved. Nekoliko bolj oblačno. Nižja temperatura.